

СВЕТОСЛАВ СЛАВЧЕВ
ЕДНА СЪВСЕМ НЕТИПИЧНА
ИСТОРИЯ

chitanka.info

Целият двор чу писъка. Беше смразяващ душата писък, който разкъса спокойната вечер, блъсна се във фасадите на отсрещните кооперации и секна остро заедно с глухия удар на тежкото тяло в плочника.

По разтворените прозорци и по балконите, които гледаха към вътрешния двор, наизскачаха хора. Разнесоха се уплашени викове, по стълбите затрополяха стъпки. Децата, които играеха на площадката и които се бяха разбягали, още стояха притаени във входовете — не смееха да приближат.

Жената лежеше на плочите подгънала неестествено ръце. Една тъничка струйка кръв пропълзяваше от ухото надолу към шията и бавно се стичаше по цимента.

Пръв дотича шофьорът от партера. Почти веднага след него се появи Мария, вдовицата на старшината от съседния блок.

— Божичко! — изхлипа тя. — Ангелина!

Наведе се и придърпа полата, която се беше отметнала високо над коленете на падналата. В това време шофьорът подхвана тялото под мишниците и се опита да го повдигне. Не успя, жената беше тежка и той можа само да я извърти встрани в някаква, както на него му се стори, по-удобна поза.

— Тичай за вода, Маре! — извика той. — Какво стоиш!

Мария забърза през двора, а насреща и по алеята, като прескачаха изсъхналата градинка, прибягваха хора. Шофьорът отново се опита да помести тялото, но се отказа. А и един от новодошлите мъже го сбута:

— Недей! По-лошо може да стане! Василе, недей!

После вдигна глава към балконите с наизлезлите хора.

— Ей-й! Няма ли лекар? Викайте някои да помогне!

Но на Ангелина Стамова вече никой и с нищо не можеше да помогне.

— Счупване на базата — каза доктор Найденов и сложи ръка върху протокола, който лежеше на бюрото пред него. — Мисля, че е ясно. Или имате още нещо да питате?

Доктор Захари Найденов беше към петдесетте и като опитен съдебен лекар не обичаше дългите разговори, в които трябваше

подробно да обяснява на следователите какво точно е установил при аутопсията. „Счупване на базата“, или „счупване на основата на черепа“, в случая означаваше, че са били засегнати жизненоважни центрове в продълговатия мозък и че смъртта е настъпила почти незабавно след падането.

— Ясно е — кимна мъжът, който седеше в изтритото кресло срещу бюрото. Той се наричаше Боян Коларов и беше от новите следователи в управлението. Нему беше предадена за разследване злополуката с Ангелина Стамова.

Краткото потвърждение се хареса на Найденов. Този Коларов значи не беше от отегчителните следователи, които губеха времето му за ненужни обяснения. Можеше да си позволи още някоя фраза. И добави:

— Алкохол в кръвта. Не много. Как точно е станало?

— Ами как... — размърда се Коларов на креслото, което страдалчески изскърца. — Паднала от шестия етаж. Съвсем глупаво. Простираше прането. Качила се на един стол... и навярно се е подхлъзнала. Е, това е. Алкохолът в кръвта донякъде го обяснява.

— Н-да — процеди Найденов, бръкна в джоба на престилката си, извади една химикалка и подписа протокола. Нещо в думите „навярно се с подхлъзнала“ не му прозвуча добре. Или се е подхлъзнала, или не е. Той беше от дълги години в съдебната медицина, познаваше много от тънкостите на разследванията и му беше ясно, че едно подхлъзване, и то така съдбоносно, трябва точно да се документира и обоснове. Но не беше негова работа да учи следователите как да водят разследвания. Пък и може би за Коларов нещата вече бяха до голяма степен приключени.

Не бяха. Боян Коларов гледаше как съдебният лекар подписва протокола за аутопсия и в съзнанието му като в кадри от бърз филм изскачаха моменти от първия разговор, който бе имал снощи в жилището на Стамова.

Жилището всъщност беше мансарда на шестия етаж. Стая, кухничка и от кухничката се излизаше на балкона. На вратата, на която нямаше табелка, го посрещна мъж на около петдесет, петдесет и пет години, неприветлив и смутен. Небръснатата брада го състаряваше още повече.

Коларов се представи. Мъжът се отдръпна от вратата и само с очи му посочи кухничката и балкона.

Там, на балкона, още лежеше един съборен стол. Каменният парапет не беше много висок, стигаше малко над кръста на Коларов. От двата края се изправяха железни тръби с халки, между които бе опънато въже. Няколко калъфки и кърпи висяха на въжетото, а долу, на мозайката, имаше леген с изстискано, леко посинено и готово за простиране бельо. Една кърпа — онази, която Стамова се бе готвила да окачи — бе паднала до стола.

— Оттук ли? — запита Коларов.

— Оттук — потвърди мъжът.

Коларов извади от чантата си тебешир и очерта контурите на съборения стол. После го изправи и разгледа. Така, на око, не се забелязваше нещо особено. Стол като стол. Здрав.

— Как стана... инцидентът? — малко се запъна Коларов. Думата „инцидент“ прозвуча никак не на място.

Мъжът вдигна рамене.

— Не видях. Аз бях оттатък.

— Оттатък? А все пак не чухте ли?

— Чух. Какво да чуя? Извика... и това е.

Лицето му се изкриви в мъчителна гримаса, той потърси с поглед къде да седне, влезе в кухничката и тежко се отпусна на миндерчето, което почти я изпълваше.

Коларов също влезе и мина в стаята. Легло, гардероб, маса и два-три стола, старичка, но чиста черга на пода. На масата имаше две чинии с остатъци от зелена салата, бутилка гроздова ракия — вече преполовена, две стъклени чаши и нарязан хляб.

А на леглото, притиснато в дървената табла и подгънало крака под себе си, седеше едно момиче. Бледото му лице изцяло бе изпълнено от две сини очи, които като хипнотизирани се бяха впили в масата. Ръцете му конвулсивно стискаха таблата на кревата. Коларов имаше чувството, че момичето всеки миг ще изпиши.

— Не бива! — каза тихо той. — Не бива!

Момичето сякаш не го чу. А може би и наистина не го чуваше.

Коларов с края на очите си продължаваше да оглежда стаята. Скромно, даже прекалено скромно беше всичко. Но иначе беше

прибрано и чисто. Нямаше я потиснатата миризма на бедност и запуснатост. А това момиче...

— Вие сте нейна дъщеря, нали? — запита той.

Момичето не отговори. Гледаше втренчено масата, без да мига.

Зад гърба му се чува тежки стъпки. Коларов се обърна — беше мъжът.

— Дъщеря й, да — рече мъжът. — Фанке, не бой се! А това „й“ какво значеше? Че не е негова дъщеря?

Коларов придърпа един стол и седна. Лъхна го отблизо острата миризма на ракията, останала в чашите.

— А вие кой сте? — запита той.

— Аз ли? — мъжът отговаряше бавно и този елементарен въпрос сякаш го затрудни. — Аз съм Борис.

— Борис кой?

— Борис... Пенков — каза пак със забавяне мъжът.

— Значи не сте съпруг на Стамова?

— Не, не съм.

Едва сега Коларов обърна внимание, че в стаята имаше само едно легло. Навярно Стамова живееше сама с момичето си?

— Седнете! — рече Коларов. — И ми разкажете подробно как се случи всичко!

Пенков се приближи и седна.

— Хайде, говорете!

Пенков неочаквано протегна ръка и бързо — сякаш някой щеше да му попречи — хвана чашата пред себе си, надигна я и я допи. Коларов търпеливо го гледаше.

— Ами... как — остави чашата Пенков. — Ние така, с Ангелина вечеряхме... Фанчето беше изпраля. Идва, казва „Високо ми е!“ Тя и друг път... Та вечеряхме, значи...

Той пак се замисли, потъна в себе си.

— Добре. После?

— После... Тя Лина й каза да вземе стол и малко й се скара. Поскара й се, нищо... Тя Лина е малко нервна. И отиде... сама отиде, с Фанчето...

Как всичко беше станало за броени минути! И как за тези минути един човек беше станал от масата и отишъл до балкона, за да не се върне вече никога! Но тук говореха за него като за жив. Още

никой нямаше ясното съзнание, че Ангелина Стамова вече не съществува и никога повече, в цялата вечност, няма да съществува!

Но имаше нещо, което го смущаваше, и Коларов още не можеше да определи какво е то. Нещо в описанието. Пенков разказваше всичко точно и все пак...

— Тя беше ли там, на балкона? — Коларов погледна към свитото на кревата момиче.

— Да... но нищо. Беше.

— Бяхте ли? — обърна се Коларов към момичето. И понеже то не отговори, повтори малко по-високо: — Бяхте ли? Кажете най-после!

— ... Не... не искам! — изхълца момичето. То явно беше в шок от преживяното и не съобразяваше какво отговаря.

— Да. После? — обърна се Коларов отново към Пенков.

— Ами... не видях. Чух само как извика... и столът падна.

Да, излизаше, че това е всичко. Чиста злополука. Стамова се бе качила на този стол. Бе загубила равновесие — случайно се бе подхлъзнала, а може би и ракията бе оказала влияние. Коларов просто не знаеше какво повече да запита, а и като че ли нямаше нужда. Можеше да остави тези двамата и да довърши онова, което се полагаше в такива случаи.

Той стана и се сбогува. И едва въвн, на улицата, разбра какво го бе смущавало. Не беше нещо много особено, но все пак. Стамова бе поканила приятеля си на вечеря, а дъщеря си бе оставила в кухничката да пере и да простира. Даже и да бе искала да бъде след вечеря сама с приятеля си, нищо не пречеше малката да седи на масата заедно с тях двамата. Но всяка къща си има свой ред. Може би тук редът бе такъв.

Това бе станало вчера вечерта. А сега Коларов гледаше как доктор Найденов подписва протокола за аутопсия и размисляше.

Найденов не подаде веднага изписаните листове. Той сви устни и каза:

— Имате ли някакви съмнения... Че падането е било провокирано?

— Още не зная — въздъхна Коларов. — Обстановката е една такава... Трябва да се изключи напълно или да се потвърди.

Този следовател все повече се харесваше на доктора. Вместо да демонстрира колко всичко му е ясно, той просто призна, че се колебае. И се подразбираше, че няма нишка, от която да започне.

Найденов се облегна на стола си.

— Старото правило, нали? Всеки нещастен случай се разследва като убийство до доказване на противното!

— Да.

— Кой е видял падането? Имате ли сигурни свидетели?

Коларов описа с няколко думи положението. И докато говореше, отново в съзнанието му се появи онази маса с двете чаши. А момичето е прало само в кухничката...

— Н-да... — поклати глава Найденов, — не мога да ви помогна много! Ние, съдебните лекари, виждаме следствията, а не причините! Все пак искате ли да огледаме внимателно дрехите?

— Имах и това предвид. Но какво можем да намерим?

Найденов не отговори. Бръкна в чекмеджето на бюрото си и извади две големи лупи.

Острият светъл кръг от прожектора сякаш вадеше и увеличаваше всяка гънка на плата. Блузата беше обикновена, от светла щампована материя и навярно Стамова си я бешешила сама, защото никъде не се виждаше обичайната фабрична марка. Една дълга цепнатина се изкачваше до подмишницата и в горния ѝ край разкъсаните ръбове бяха потъмнели от прах. По якичката ярко се открояваха две големи кървави петна.

Лупата мина по ръбовете на скъсаното и тъканта изскочи с преплетените си нишки — странна и нереална. После слезе по дължината на блузата.

— Ще поискам сравнителен анализ на праха. И реда на насляването — каза Коларов.

Найденов продължаваше да се вглежда през своята лупа.

— Н-да. Интересно като догадка. Ако прахът тук... не съответствува на праха от мястото на падането, а е еднакъв с този от балкона... Интересно, колега! Ще искате да докажете, че е имало борба и Стамова се е съпротивлявала? Само че това още не е доказателство!

— Не е — съгласи се Коларов. — Може да се е ударила в перилото на балкона при падането. Но все пак, да знаем!

Той отмести блузата и сложи на нейното място полата. В силната светлина на прожектора петната от прах придобиха релефност и сякаш се отделиха от тъканта.

— И от тези петна също — каза Коларов. — Какво има?

— Няколко косъма от коса. Подайте, ако обичате, някоя от онези кутии!

С една пинцета Найденов вдигна няколко дълги косъма от полата и ги положи в пластмасовата кутийка, която Коларов му поднесе.

— Малко работа и за колегите! — усмихна се криво Найденов. — Да кажат чии са и как са откъснати! Може да ни послужи в общата картина! Това, разбира се, е само предварителен оглед. Ще ги видим и с микроскоп, и в ултравиолетова светлина. И пак ще ви позвъня!

Коларов кимна мълчаливо.

Лейтенант Цанков седеше в креслото пред писалището на следователя и не знаеше как да започне, само местеше на колената си една папка с картонени корици. А Коларов, който го бе поканил, се бе настанил в съседното кресло — за да подчертае, че разговорът е между колеги. Въпросът беше съвсем обикновен — какво може да каже районният инспектор за Стамова и нейното семейство.

— Да си призная, доста съм затруднен — започна Цанков. — С Ангелина имаме... имаме проблеми.

— Проблеми?

— Да. Просто да се чуди човек, така да се държи една майка!

— Как да се държи? — вдигна вежди Коларов.

Лейтенант Цанков тръсна глава.

— Лошо. Говорил съм с нея, толкова пъти съм говорил! Не разбира. А момичето е добро. Стефанка. Тича от съмнало, мие стълбищата на кооперацията. А тя я пъди.

— Как така „я пъди“? — учуди се Коларов.

Цанков изпъшка. И пак помести папката на коленете си.

— Така. Заклучва вратата и я оставя навън. На студа, през зимата! Стои детето и плаче. А вече не е малко момиче, всякакви хора има! Умът ми не го побира! Майка!

Коларов учудено се размърда на креслото. Това, което Цанков каза, го изненада и разтревожи.

— Какво говорите, колега! Ако това са обикновени караници... ако тази Фанка нещо се е провинила?

— Да се провини? — възмути се Цанков. — Знаете ли как ѝ казват на Фанчето в квартала? Козета! Оставя я без храна, да не говорим как я бие! И защо? Питам се, защо?

Лейтенантът видимо се бе развълнувал и нервирал.

— Колко пъти я виках! Питам я: „Обяснете ми, Стамова, как ви дава сърце да се отнасяте така със собственото си дете!“ А тя: „Щом ми е дете, ще правя с нея каквото искам!“

Стъписаният Коларов го гледаше с недоверие и учудване. Той все още не можеше да смели казаното от лейтенанта.

— Ама как може! Вие сериозно ли... Ще го потвърдите ли, ако трябва?

— Де да беше несериозно! Проучвах — да не би нещо да има, Фанчето да е чужда, нали разбирате... Ами! Нейно дете си е, от мъжа ѝ. Много работи съм виждал, но такова съвсем не мога да проумея! То... ако всичко проумявахме в живота!

Цанков замълча. Коларов не го сдържа на креслото, изправи се и започна безцелно да се разхожда из кабинета.

— А бащата? — това беше първият въпрос, който му дойда на ум.

— Починал е. Още когато е била на годинка. И родителите му са починали. Така че по тази линия роднини няма.

— А от майката?

— Някаква леля. Още вчера се е нанесла там, щом разбрала! Сутринта ходих. Отваря, една такава наперена... Не ми харесва. Ще вземе да изгони Фанчето!

— Как така ще я изгони! — ядоса се Коларов. — А ние за какво сме? Хората нас ще гледат!

Той спря и махна с ръка.

— Добре де, нещо все пак не сте ли опитвали да направите? Пред очите ви е било най-последно!

— Какво да направим? С бай Ангел, партийния секретар, искахме да я дадем в пансион. Но къде ти! Щом опреше ножа до кокала, и веднага ставаше една! Аз, казва, детето си не мога да откъсна от дома, където съм го родила, то ми е моята грижа, то ми е моята радост! И не може! Фанчето е непълнолетна, само на петнадесет

години, трябваше прокурорът да даде разрешение! А като я чуех как говореше... и никой не вярваше! Пък и веднага защитници се намираха!

— Но това не е нормално!

— Не е.

— Да не би този, Пенков, да е причината?

— Борис ли? Не. Напротив. Той е един такъв... малко бавно мисли, но е добър човек. Даже защитаваше Фанчето, когато онази налиташе да я бие!

— Заедно ли живеят?

— Не. Идва от време ма време. Той работи в „Малчика“, зная нещичко за него. Кротък човек, нещастен. Пийва си, но е кротък.

Коларов преглътна и пак седна на креслото.

— Това просто не мога да го възприема! — каза той. — Има нещо патологично в цялата работа! Не мога да си представя такива майки!

— Е! — вдигна рамене Цанков. — И аз не можех да си представя, но видях! То... — той се запъна стеснително — ... имам един приятел лекар, говорил съм с него. Казва, съществуват и такива. Много рядко, но съществуват. Комплекс някакъв. А и Стефанка... и тя не е добре. Как да е добре?

— Само че ние не можем да се съобразяваме с комплекси! — отсече Коларов и се намръщи, защото почувствува, че думите му прозвучаха не на място. — Е! — продължи той. — Да приключим! Аз ще се заема с момичето! Тя сега е съвсем сама, никого си няма! А вие намерете Пенков и ми го пратете! Без да го плашите, просто искам да поговоря пак с него!

Цанков се изправи.

— Разбирам — кимна той.

Коларов стана, ръкуваха се и когато Цанков излезе, седна зад бюрото и дръпна към себе си папката „Стамова“. Разтвори я и се загледа в аутопсионния протокол. Не го четеше, само имаше нужда нещо да прави, докато се опита да подреди мислите си.

Така. Една майка, навярно психически болна, и едно измъчено, докарано до отчаяние полудете на петнадесет години. Полудете, но достатъчно силно, за да бутне майка си от балкона! Дали го е направило? Господи, дали наистина го е направило?

Можеше ли да се докаже? И трябваше ли да се доказва? Не беше ли по-добре нещата да се оставят, както са, и времето само да реши.

Той веднага отхвърли последната мисъл. Истината! След това вече може да се мисли за всичко друго!

А кому щеше да помогне? На умрялата, която си беше отишла завинаги и за която вече нищо нямаше значение? Или на момичето, чийто живот щеше да бъде осакатен от съзнанието за ужасния миг... ако то наистина го бе сторило! Та то би могло да бъде подсъдно само ако е разбирало значението на постъпката си.

Какво да направи? Да затвори папката, да напише едно заключение от страница две и всичко да отиде по местата си.

Какви места? Та момичето трябваше да живее! Ако беше виновно — да живее със съзнанието, че хората всичко са разбрали, премислили са и са простили. Че има хора, които са се изправили зад нея и са поели върху себе си отговорността за прошката!

Това е. Нищо друго.

Момичето можеше и да признае, да разкаже всичко. Но никой прокурор, а и той самият — следователят Коларов — нямаше да приеме тези признания като чиста монета. Въобще признанията не са доказателство, още повече, когато са дадени от непълнолетен! Кой можеше да гарантира верността на тези показания?

Трябваше да се доказва. Всичко, отначало.

Той се опита да си представи цялата сцена — миг след миг. Ако изобщо бе имало такава сцена.

Вътре вечерят. Даже не точно вечерят, а се запиват. Изпили са по над стотина грама ракия, развеселени са. Дребните тревоги и неприятности от деня са избледнели. Животът не е толкова лош все пак...

А Стефанка отгатък в кухничката пере. Или вече е изпрала, посинила е прането, изстискала го е, сложила го е в легена. Какво чувства тя? Умора, отегчение? Неудобство, че майка ѝ подир малко ще се усамоти с онзи мъж?

Момичето взема легена и го изнася на балкона. Започва да простира, надигайки се на пръсти. Но в онзи край не може. Трябва да донесе стол. Тя и друг път се е качвала на стол, не е за пръв път. Защо тогава да вика майка си? Просто придърпва стола от кухничката... Изнася го на балкона...

Момент! В кухничката не е имало стол. Така трябва да е било. Това обяснява защо Стефанка влиза оттатък.

Самото влизане вече е един ням укор, упрек, който разваля настроението на майката.

У Коларов се надигна глухо раздражение. Пречила ѝ е. Собствената дъщеря ѝ е пречила! А когато е миела стълбищата на кооперациите, вместо да учи както другите момичета...

Той си наложи да сподави раздражението си. Това е била болна жена. Видимо — не, но нещо в психиката ѝ е имало. Не може постъпките ѝ да се разглеждат като обикновени постъпки.

Какво става после? Един сам по себе си дребен факт — влизането на момичето разгневява майката. Тя изнася стола. Остри, обидни думи, съвсем незаслужени. Момичето може да е отговорило. Навярно е отговорило нещо. Майката го е ударила.

Разбира се, че го е ударила. Веднъж, два пъти. Това обяснява тези няколко косъма, които намериха. Те са от косата на Стефанка. Настроението окончателно е счупено. После?

Разгневената майка иска да върне укора, момичето също да се почувствува виновно. Тя, майката, сама ще простре. Продължава да сипе остри думи и закани. Издърпва стола на балкона, качва се на него. Вика:

— Подавай сега прането! — и продължава да се заканва: — Само да простра и ще ти дам да разбереш!

„Само да простра!“ — Коларов даже потръпна от ясната представа. Напред е страшната височина, от които гневните викове няма да се върнат. Няма да има заплахи и удари...

Няма да простре!

Гласъкът е бил силен и точен като у хипнотизираните. Миг, в който едно тяло излита над перилата с ужасен вик и плочите на двора стремително се приближават...

Коларов побутна папката и с усилие се овладя. А може всичко да е било другояче, съвсем не така! Чисто следователски дефект — създаваш си една версия и започваш като омагьосан да се въртиш в нея, да търсиш доказателства там, където ги няма и не може да ги има!

Доказателствата — те бяха необходимото. Трябваше да докаже или да отхвърли престъплението.

Русата глава на секретарката се показва през полуотворената врата.

— Коларов! Началникът два пъти пита за тебе!

Коларов, който току-що беше влязъл, остави чантата си на бюрото.

— Зная. Идвам.

Разбира се, че знаеше. Още сутринта, когато даде преписката, му беше ясно, че полковник Димов ще го извика веднага щом хвърли поглед върху нея. Случаят беше особен, такъв той не бе чувал да е имало в отдела. Отнасяше се и до непълнолетен, а това го правеше още по-необикновен.

Полковникът му подаде ръка и посочи креслото пред писалището. После погледна преписката пред себе си и каза само едно „Е?“.

Докато Коларов разказваше, Димов нито веднъж не го прекъсна. Облегна се на стола си и слушаше, без да покаже с нещо одобрение или неудоволствие. Това беше една привичка, която смущаваше много от подчинените му. Имаха чувството, че говорят напразно и всичко казано не е най-важното, че най-важното е пропуснато.

Димов не го правеше нарочно, просто така беше свикнал. Зад привидно равнодушното лице мисълта работеше бързо и ловко. Вадеше от паметта си подобни случаи — прочетени или видени, сравняваше, асоциираше, гледаше на дадения случай от по-необичаен ъгъл. Долавяше къде във версиите на следователите има пукнатини и къде се е появила остроумната находка.

Така беше и сега. Смъртта на Стамова бе такава, че той слушаше, но едновременно мълчаливо прехвърляше в съзнанието си всичко, което бе чел за провокирани падания — едни от най-тежките за разследване случаи. Доказателствата се вадеха троха по троха, защото имаше почти пълно покритие с нещастна случайност.

„Почти“. Ето, в това „почти“ беше цялата работа.

Коларов свърши.

— Добре — рече Димов, като прекъсна настъпилото мълчание. — Първо, какво направихте с момичето? Тук пишете — и той погледна преписката — ... реактивна амнезия. Сигурен ли сте?

— Тъй вярно — кимна Коларов. — Това е заключение на доктор Манев. Мълчи. Само едно „не искам... не знам!“ Доктор Манев твърди, че е от силния шок. Няма симулация. Просто почти цялото й минало като че е изтрито от паметта и. И не може да се каже колко ще трае това! Може да е с години.

— Е?

— Доктор Манев сметна, че ще е добре, и аз се съгласих да я вземе при себе си в отделението. Дадохме една сестра от нашите служителки. Тя е непрестанно при нея. Каквото е нужно, осигуряваме.

— Правилно — кимна Димов. Нотка на задоволство прозвуча в гласа му. Коларов беше действувал съвсем правилно. — А после? Разпитахте ли отново този Пенков?

— Разпитах го. Не е видял падането, но достатъчно ясно възстанови събитията. Не-не, не е бял пиан! — избърза Коларов, защото долови недоверчивия поглед на полковника. — Стамова е ударила дъщеря си, после и двете излезли на балкона.

— Значи все пак е видял? — вметна Димов.

— Седял си на мястото и не обърнал особено внимание. Сметнал, че това е поредната караница.

Предположението на Коларов се беше оказало вярно. Стефанка наистина бе влязла да вземе стол. Майката бе избухнала — ненужно

както обикновено. Ударила ѝ два плесника и излязла да простира, като продължила да заплашва. После — ужасният вик.

Димов се облегна с две ръце на бюрото.

— Да. И какво предлагате сега? Говорихте ли с института?

— Оттам идвам. Обясних им всичко.

— Какво предлагате?

— Не мога да предложа нещо съвсем конкретно — призна Коларов. — Но може да се направи модел. Да се въведат всички данни в електронноизчислителна машина. Като се вземе предвид тежината на Стамова, да се изчисли устойчивостта на стола и посоката на падането. И да се пресметне дали е бил нужен допълнителен тласък.

Димов поклати глава.

— Интересно. Но недостатъчно. Кой ще приеме като доказателство само подобни изчисления? Вярно, интересно е, но трябва и друго.

— Мислех за следи по дрехите. От ръцете на момичето.

— Ако въобще се намерят!

— Да, ще бъдат пак спомагателни данни. Но вече много сериозни. И като се съчетаят с резултатите от електронноизчислителната машина...

Коларов се беше ровил из справочниците, после беше отнесъл дрехите на Стамова в една от лабораториите на института и беше поискал консултация. Можеха ли да се намерят отпечатъци от пръсти по блузата или по полата на Стамова? Трудно. Специалистите от лабораторията не дадоха много надежди.

— ... изчисленията и отпечатъците от пръсти, това вече е нещо. Ако отпечатъци има въобще...

Той не довърши. Някаква смътна идея се въртеше в съзнанието му. Изскочи за миг, но думите я замъглиха. Димов забеляза колебанието, но го изтълкува съвсем различно.

— Така е. Негативният резултат не е доказателство.

Каква беше идеята, дявол да го вземе! Потомастни отпечатъци от пръсти. При положение че момичето беше прало със сапун — така казаха специалистите, — беше малко вероятно да се открият. Даже с някои методи...

Идеята се появи пак внезапно, и то така ярко, че Коларов едва не стана от креслото. Синката! Ръцете на момичето са били мокри, по тях

е имало сапунена вода и следи от синка! И на него, на следователя Коларов, не му дойде на ум да го каже в лабораторията!

— Какво има!? — запита Димов. — Нещо се сетихте?

— Да. Може ли?

И Коларов започна да излага идеята си. Димов мълчаливо и пак така безизразно го изслуша, после натисна един клавиш от селектора на бюрото си и каза отчетливо:

— Тодорова! Свържете ме, моля ви, с института! Лабораторията за луминесцентен анализ. Да, да, ще чакам!

Докато чакаше да го свържат, Димов закри с ръка слушалката и добави:

— А ако не намерят следи, ще бъде също така важно. И много по-добре!

ЕДНО НЕОБХОДИМО ОТКЛОНЕНИЕ

Тази история е съвсем нетипична като случай и като приложение на луминесцентната микроскопия, но е типична с настойчивостта, с която оперативните работници издирват улики и доказателства.

Затова е нужно може би, както пишеха старите автори, да оставим събитията да се развиват по своята логика, а ние да се пренесем на друго място и в друго време.

Това друго място са лабораториите за луминесцентен анализ, за който стана дума.

Преди всичко е нужно да се каже, че луминесцентният анализ има много по-широки задачи и по-голям диапазон на приложение. Случаите, поднасяни от криминалистиката, са сравнително малобройни. Към луминесцентен анализ прибягват много други специалисти — геолози, хидроинженери, технолози по обработка на метали, агрономи, химици аналитици и въобще всички, които съумяват остроумно да използват възможностите на метода и апаратурата.

Всъщност що е луминесценция?

Навярно мнозина са слушали легендите за странници, които в невярна нощ, заблудени в гората, били подмамвани от дяволски огньовете. Когато отчаянието обхващало замръкналия пътник, пред него се появявали блуждаещи светлини. Те припламвали и гаснели — синкави, синьо-зелени, виолетови — и като че показвали спасителната

пътека. Но горко на заблудения, ако ги последвал! Крачка подир тях — и той потъвал в бездънното блато.

„Дяволските огънове“ по горите съществуват. Те са луминесциращи гниещи останки от растения. Луминесцират обаче не само гинещи тъкани, а също и минерали, както и живи растения, и животни — микроорганизми, гъби, риби, някои земноводни. За тези призрачни огънове има десетки описания. В корабни дневници могат да се срещнат бележки за необикновени явления — как корабът в ясна безлунна нощ навлязъл в залив, който светел отвътре със странна синкава светлина. Или как в открито море към кораба се приближил огромен светец кръг, широк няколко мили. Приближил и отминал пред очите на смутените моряци.

Светенето, забелязвано близо до повърхността на морето, се дължи на луминесценцията на милиарди и милиарди микроскопични морски същества, които по неизвестни причини се натрупват на някои места в Световния океан. В морските дълбини живеят риби, които, луминесцирайки, примамват жертвите си. Свети не цялата риба, а само един израстък, който виси пред широко разтворената ѝ пасть. Подребните риби, подведени от светлината, приближават, без да подозират клопката.

„Свети, но не грее“ — в това се състои, образно казано, същността на луминесциращите тела, които са доста разпространени както в неживата, така и в живата природа.

За да има светлина, трябва да има енергия. Същността на луминесценцията е в това, че атомите на минерала или на тъканта поглъщат енергия и след това я отделят като светлинно излъчване.

Какъв източник на енергия е необходим за луминесценцията? Най-различен. В едни случаи това са лъчения в най-широк диапазон, като се започне от гама- и рентгеновите лъчи и се стигне до невидимите инфрачервени вълни. Когато излъчването на студената светлина е резултат от поглъщане на вълни от видимия спектър и на ултравиолетовите вълни, имаме фото луминесценция. Ако енергията се получава от химически реакции — хемилуминесценция, а ако е предизвикана от електрическо поле — електро луминесценция. Телата, които преобразуват енергията в светлинно излъчване, се наричат луминофори.

И още едно уточняване. Ако светенето се прекратява незабавно, след като спре достъпът на енергия до луминофора, тогава се говори за флуоресценция. Щом светенето продължава още известно време, терминът е фосфоресценция.

Луминесцентният анализ е основан на факта, че след облъчване по подходящ начин различните вещества и съединения излъчват специфична светлина. Специфична е и продължителността на светенето. Това означава, че дадено съединение, влизащо в състава на някакъв материал, т.е. съединение, чисто наличие не може да бъде установено, става „видимо“, може да бъде изучено. В зависимост от обстоятелствата, наличието или липсата на това вещество може да бъде тълкувано от криминалиста по един или друг начин.

Почти във всички книги, в които се описва приложението на луминесценцията в криминалистиката, се привежда историята с британския физик Робърт Ууд. Може читателят да я знае и за това нека ми прости, че пак ще я разкажа.

В края на Първата световна война, през 1918 г., някои служители от британските тайни служби се похвалили пред Ууд, че са изобретили такава специална хартия, на която не може да се направи запис със симпатично мастило, т.е. изобрети ти са „анти тайнописна“ хартия. Всъщност цялото изобретение се състояло в това, че на хартията била нанесена мрежа от разноцветни линии. Едни от багрилата на тази мрежа се разтваряли във вода, други — в бензин и ацетон, трети — в алкохол. Понеже в състава на симпатичните мастила влизат като разтворители вода, спирт или бензин, при писане върху такава хартия симпатичното мастило ще разтвори част от линиите и скритият текст веднага ще стане явен.

Ууд надиграл тайните служби. Той взел обикновен вазелин и с него намазал един нов печат, който получил от военната цензура. След това изтрил печата така добре, че той вече не оставял очевидни мазни следи от пласта вазелин. Ууд притиснал печата върху „анти тайнописната“ хартия и след това я дал на секретните служби за изследване. Те разгледали внимателно хартията под микроскоп в обикновена и поляризирана светлина, не открили нищо подозрително и решили, че Ууд им се подиграва. Заключение то било, че хартията е чиста. Тогава Ууд облъчил пробата с ултравиолетови лъчи. И тъй като вазелинът луминесцира, нищожният невидим с обикновени средства

пласт бил достатъчен, за да засвети текстът на печата: „Секретни сведения няма“.

Работата е в това, че да се види и фотографира луминесценция са достатъчни свръхнищожни количества луминофор. Една десетмилиардна от грама — количество, което е просто абстрактно за нашите представи — може да бъде забелязано. В някои случаи това количество е всичко на всичко десетина молекули от изследваното съединение. Ненаправно и не съвсем на шега се твърди, че ако някоя извънземна цивилизация би пожелала да маркира всички хора по земното кълбо, за да може да ги разпознава, ще са нужни не повече от половин грам добър луминофор!

Понякога в изследвания обект луминофорите са в достатъчно количество. Тогава задачата, поставена от оперативните или следствените органи, се решава лесно. Но има случаи, когато луминесциращото вещество в обекта е такова, че е трудно да бъде открито. Тогава аналитиците използват съединения, които като че „проявяват“ луминофора. Те взаимодействуват с търсеното вещество и или усилват светенето му, или променят цвета на луминесценцията. Нещо повече. Този метод се прилага и в случаите, когато търсеното вещество въобще не луминесцира, например при откриване на нищожни следи от метал. Има съединения, които предоставят на криминалиста просто фантастични възможности. Ето два такива случая от световната практика.

Първи случай. Бандити дялят банкноти от обир на банка. В едно от куфарчетата, където са поставени парите, е попаднала случайно една монета. Дотук — нищо особено. Кой ще обърне внимание на монетата, когато до нея, около нея, над нея са струпани пачки банкноти?

Само че монетата се трие о пачките и нанася невидими, абсурдно нищожни следи по някои банкноти.

Част от банкнотите попадат в следствените органи. В един от заподозрените е намерено и куфарче, в което, ненужна и забравена, се търкаля монетата. Бандитът, разбира се, отрича всичко.

Досещате ли се вече колко удивителна е задачата, която хрумва на един находчив следовател? Да се докажат следите от тази монета върху онези банкноти!

Следователят не само е находчив. Той просто е чел или слушал за възможностите на луминесцентния анализ и за техническите устройства, които могат да решат такава непосилна задача.

И те я решават. Следите се доказват.

Втори случай. Извършено е убийство. С пушка с оптичен прицел е застрелян индустриалец. Полицията успява да блокира съседната сграда и намира пушката. Задържа и три съмнителни лица.

По пушката няма пръстови отпечатащи — те са изтрети. А дали не може да се намери обратното: следи от метала, от който е изработена пушката, по нечи ръце?

И тази задача е също удивителна. Но може да се реши. Убиецът едва ли е имал време да се измие грижливо!

С определено съединение се обработват ръцете на тримата задържани. Търси се луминесценция — такава, която да отговаря на дадения метал.

Намират я у един от тримата! Релефът на следите отговаря на метални части от тази пушка, не от друга. Съвпадението е такова, че се проявява образът на болт, съответстващ на болт от пушката!

Право на читателите е да не повярват. Но такива примери се описват в специалната литература, а това вече говори твърде много. Тук няма да цитираме съвсем обикновените случаи, когато по дръжките на сейфове, секретни помещения, тайници и т.н. се нанася невидим луминофор във вид на прах или на разтвор. Всеки, който се е докоснал до такава дръжка, е вече белязан. Трябва само следите да се облъчат с ултравиолетова светлина.

Има една подробност. Могат да се подберат такива луминофори, че и най-старателното измиване да не може да ги премахне! Стоят със седмици по ръце, дрехи, обувки.

Веднъж е трябвало да се установи колко души са пипали секретни документи, които не са били за техните очи. Наложило се по десетки ръце да се търсят следи от луминофора, с който са били обработени документите. Работата била огромна, но била извършена. Станало неопровержимо ясно кой е имал досег с документите — в джоба на балтона на един от сътрудниците имало ръкавици, по които след съответните манипулации светнали следи от луминофора.

Това отклонение — разказът за луминесцентния анализ, има един съществен недостатък. То поднася на читателя най-особените, най-трудните случаи. А всекидневието на една лаборатория за луминесцентен анализ е изпълнено с рутинни изследвания. Прави се главно експертиза на подправени документи, фалшиви банкноти (когато се случат!), фактури и ведомости, в които са вписани или изтривани данни и числа. Това не представлява никаква трудност. Заличеният текст се вижда така, като че никога не е бил заличаван. Добавената цифра свети издайнически върху сметката или експедиционната бележка. Фалшивите банкноти, които някой наивник е купил и е смятал, че прави много изгодна сделка, се подсмивват с несвършените си портрети в синкавата светлина.

Казваме, че изследванията са рутинни просто защото подобни престъпления, при които може да се приложи луминесцентният анализ, са най-чести. Впрочем те имат достатъчно дълга история — за пръв път документи са били подложени на такъв анализ през 1900 г. В криминалистичната практика ги е въвел физикът Роберт Ууд, за когото вече стана дума. Принципът е останал същият, само техниката се е променила значително за изминалите десетилетия.

Понякога в лабораторията идват с молби да се помогне не при криминални случаи, а когато трябва да се подложат на експертиза музейни предмети и предмети на изкуството.

Представено е например старо евангелие. По страниците му е имало преписки с вековна възраст. Полунеграмотен поп, забравен от бога и хората, е писал за черна чума и кърджалийска напаст, за хайдути отмъстителите и за робско тегло. Но после нечия ръка е изстъргала несръчните букви, старателно е заличила думите. Какво се крие по белите полета на евангелието? Загубено ли е? Луминесцентният анализ може да го извади от сумрака на годините.

Иконата, донесена в музея, изглежда нова. Но някои едва забележими признаци навеждат на мисълта, че основата е много по-стара. Има начини това да се провери. Луминесцентният анализ ще покаже дали под новите образи не се крие нещо по-ценно, което си заслужава труда да бъде реставрирано. Методът всъщност е един от първите, към които експертизата се обръща, за да се установи фалшифицирането на картини. Доказват се различия в багрилата по

състав и по нанасянето им във времето, проявяват се по-късните поправки, виждат се невидими подписи, закрити от пластове бон.

Читателят навярно ще попита:

— А как се развиха по-нататък събитията около смъртта на Ангелина Стамова?

Страшното предположение не се потвърди.

Подробната експертиза не откри по дрехите на загиналата следи от ръцете на дъщерята. Нямаше такива следи. Прахът също беше аргумент. Навсякъде по блузата, полата и обувките той съответствуваше на праха от двора, а не беше от мазилката и балкона. И моделът на падането, създаден от електронноизчислителната машина и възпроизведен на екран, говореше за трагична злополука.

Стефанка Стамова въобще не знаеше нищо за хората, които се бяха старали да стигнат до истината и които щяха да се погрижат за бъдещата и съдба. И не можеше да знае. Защото все още други хора търпеливо, ден след ден и връщаха паметта, за да я върнат към живота.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.